

Keuze voor kleiner gezin

Later en minder kinderen

Honderd jaar geleden kregen vrouwen in Nederland gemiddeld 4,5 kinderen. Op dit moment bedraagt het gemiddeld kindertal ongeveer 1,6.

Vrouwen krijgen op steeds latere leeftijd hun eerste kind. Dit uitstel van het moederschap hangt samen met de veranderde positie van vrouwen in de samenleving: vrouwen zitten langer op school en werken vaker buitenshuis. Tenslotte heeft ook de beschikbaarheid van effectieve voorbehoedmiddelen ertoe bijgedragen dat vrouwen zwangerschappen kunnen plannen.

In het eerste decennium van deze eeuw werden in Nederland jaarlijks ongeveer 170 duizend kinderen geboren. Het einde van de Eerste Wereldoorlog en de thuiskomst van de honderdduizenden gedemobiliseerden werden 'gevierd' met een bescheiden *babyboom* (193 duizend kinderen in 1920).

In de jaren twintig nam het jaarlijks aantal levendgeborenen weer af tot beneden de 180 duizend, een niveau dat gedurende de jaren dertig gehandhaafd bleef.

Emancipatie

Tijdens de Tweede Wereldoorlog overtrof het aantal geboorten voor het eerst de 200 duizend (1943). Direct na de oorlog, in 1946, werd het hoogste aantal geboorten ooit geregistreerd (284 duizend). Ook in de jaren vijftig en zestig was het jaarlijks aantal levendgeborenen relatief hoog (230 à 250 duizend).

In het begin van de jaren zeventig daalde het aantal geboorten sterk. In 1973 kwam voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog het aantal geboorten beneden de 200 duizend uit. Deze geboortedaling hing samen met de ontkerkelijking, vrouwenemancipatie en individualisering. Steeds meer mensen kozen voor een kleiner gezin. Ook met het oog op de 'overbevolking' werden grote gezinnen in steeds bredere kring als minder wenselijk beschouwd. De introductie van betere voorbehoedmiddelen zoals de pil heeft een rol gespeeld bij de afname van het aantal geboorten. In het begin van de jaren tachtig lag het jaarlijks aantal levendgeborenen weer op hetzelfde niveau als in het begin van deze eeuw. Daarna is dit aantal weer toegenomen om in 1998 een niveau van bijna 200 duizend te bereiken.

Geboortegolf

Rond 1900 kregen vrouwen in Nederland gemiddeld 4,5 kinderen. In de eerste decennia van de eeuw daalde het vruchtbaarheidscijfer, tot 2,6 rond het begin van de Tweede Wereldoorlog. Tijdens de geboortegolf direct na de oorlog nam het gemiddeld kindertal weer sterk toe. In 1946 kregen vrouwen gemiddeld 4,0 kinderen. In de jaren vijftig en het grootste deel van de jaren zestig lag het gemiddeld aantal kinderen even boven de 3,0.

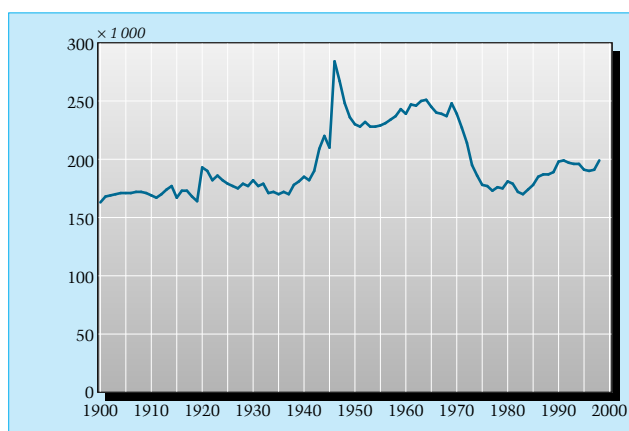
Vanaf het eind van de jaren zestig daalde het gemiddeld kindertal sterk. In die periode was het aantal geboorten in Nederland verhoudingsgewijs hoog ten opzichte van de omliggende landen. Ook in de meeste andere Europese landen nam het aantal geboorten sterk af. De afname was het sterkst in landen met een hoog vruchtbaarheidsniveau, zoals Nederland. Hierdoor werden de verschillen tussen de Europese landen kleiner. Halverwege de jaren zeventig was het gemiddeld kindertal in Nederland gedaald tot een niveau van 1,7. Op dit moment bedraagt het gemiddeld kindertal per vrouw ongeveer 1,6.

Uitstel moederschap

Een andere mogelijkheid is te kijken naar de vruchtbaarheid van opeenvolgende generaties vrouwen. Vrouwen die zijn geboren rond de vorige eeuwwisseling hebben gemiddeld 3,3 kinderen gekregen. Voor vrouwen geboren aan het eind van de Tweede Wereldoorlog was dit aantal aanzienlijk lager (2,0). Vrouwen die zijn geboren in het begin van de jaren zestig hebben hun uiteindelijke kindertal nog niet volledig gerealiseerd. In de *Nationale Bevolkingsprognose* van het Centraal Bureau voor de Statistiek wordt ervan uitgegaan dat deze vrouwen gemiddeld 1,8 kinderen zullen krijgen.

In Nederland krijgen vrouwen steeds later kinderen. In 1970 waren vrouwen gemiddeld 24 jaar op het moment dat hun eerste kind werd geboren. Sindsdien is de gemiddelde leeftijd van moeders bij de geboorte van hun eerste kind toegenomen tot 29 jaar in 1997. Tegenwoordig heeft meer dan de helft van de pasgeborenen een moeder van boven de 30 jaar.

Levendgeborenen

Het uitstellen van het moederschap hangt samen met de veranderde positie van vrouwen in de samenleving: vrouwen zitten langer op school en werken vaker buitenshuis. De beschikbaarheid van effectieve voorbehoedsmiddelen heeft ertoe bijgedragen dat vrouwen ongewenste zwangerschappen kunnen voorkomen.

Minder tienermoeders

Het gezin met twee kinderen is nog altijd veruit favoriet. Vier van de tien vrouwen die halverwege de jaren vijftig zijn geboren kregen twee kinderen. Eén op de vier vrouwen van deze generatie heeft drie of meer kinderen gekregen en één op zes vrouwen kreeg één kind. Vijftien procent van de vrouwen bleef kinderloos. In 1997 werden in Nederland bijna tweeduizend kinderen geboren waarvan de moeder op het moment van de geboorte jonger dan 20 jaar was. In het begin van de jaren zeventig was dit aantal nog vier- tot vijfmaal zo hoog. De sterke afname van het aantal tienermoeders hangt samen met de beschikbaarheid van

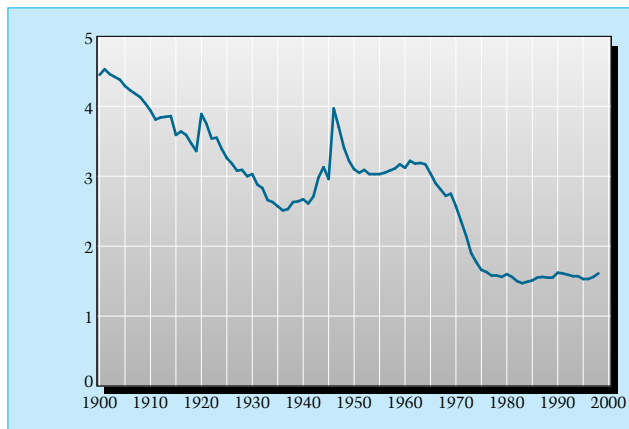
voorbehoedsmiddelen en de toegenomen mogelijkheden voor een legale abortus.

Allochtone gezinnen kleiner

Allochtone vrouwen krijgen doorgaans meer kinderen dan autochtone vrouwen. Toch lijkt het erop dat het verschil kleiner wordt. Marokkaanse vrouwen in Nederland kregen in 1990 gemiddeld 4,9 kinderen. In 1997 was dit gedaald tot 3,3 kinderen. Ook het aantal kinderen van in Turkije geboren vrouwen is afgenomen: van 3,2 in 1990 tot 2,6 in 1997. Het kindertal van Marokkaanse en Turkse vrouwen ontwikkelt zich geleidelijk in de richting van het niveau van in Nederland geboren vrouwen. Surinaamse en Antilliaanse vrouwen krijgen gemiddeld ongeveer evenveel kinderen als Nederlandse vrouwen. ◀

Arie de Graaf en Arno Sprangers

Totaal vruchtbaarheidscijfer

Leeftijd moeder bij geboorte eerste kind

